

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

§. XI. Scriptorum Cartusiensium sæculo XVI antiquiorum de doctoris
Parisiensis, qui damnationem suam e feretro publice aperuerit, anastasi
testimonia referuntur, et quid de adjunctis, huic post ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

AUCTORE
C. B.

favent, qui post Mabillonium scripsere, *Historiae litterariae Franciae auctores, alique eruditi, qui editis in lucem Operibus suam de prodigioso illo eventu opinionem vel obiter duntaxat, vel ex instituto quodammodo declararunt. Licet autem Papebrochius in Conatu Chronico-historico part. 1, pag. 52 num. 17 scripserit, Columbum pro prodigiosa doctoris Parisiensis anastasi testes habere ab anno MCCCLXXXI, MCCCLXXXIII, MCCCLXXXIII, imo MCCCLXXXVIII et MCL; sic ut ultimus solum distet XLIX annos a morte sancti Fundatoris, obita anno MCL, hincque de eo, ut de ipsa dicta historia nihil dubitante, Janningus in sua pro Actis Sanctorum Apologia, anno 1683 typis vulgata, amicae Expostulationis num. 24 locutus fuisset, ipse tamen postea Papebrochius in suis ad Exhibitionem errorum Responsionibus, anno 1697, editis, articulo 13, § 20, ea scribit, quibus sese, etsi etiam, quae Janningus loco mox cit. dixerat, confirmet, omnis circa historiae illius veritatem scrupuli expertem non esse, indicare videtur.*

cujus aliquot
verba hic re-
citantur,

196 Sic enim ibidem num. 291 scribit: Hæc duo testimonia (e tabulis foundationis Cartusiae, anno 1084 signatis et e Grandimontensi, qui anno 1115 exaratus sit, codice a Polycarpo de la Riviere allegata) si subsisterent, nihil video, quid ultra requiri possit ad summam certitudinem; sed silentium Columbi, triginta annis post Launoyum scribentis eumque refutantis, neque duo ista producentis, suspectam mihi facit Polycarpi fidem, et Theophili, si eum transcripsit, credulitatem. Igitur, velim nolim, cogor Launoyum inspicere, et pag. cxxxv lego, quod in allegata « charta ne unus quidem apex est de » doctore vel canonico Parisiensi, » quod ipsum « ingenue professus est Prior generalis requisitus. » Et pag. cxxxvii « In Grandimontensi » Chronico ad annum cxv, quo pagina vacabat, » diverso caractere recentique manu, in loco » non suo, scriptum est, quod sequitur. » Parisiis horribile spectaculum contigit etc. « prout » vidimus ipsi. » Hæc ille. Unde causa habetur, cur testimonia istæ contempserit Columbus, Polycarpi malam fidem tacite agnoscens; et cur ego nihil de illo, nihil de Theophilo sciens, contentus fuerim tantisper iis, quibus utitur Columbus; donec tempus exigat ex professo tractare argumentum istud, et Launoyi ad testimonia reliqua responsiones examinare. Interim fortassis alii, quam Polycarpus, sinceriores multo plura atque antiquiora, ipsique rei gestæ viciniora invenient, quam invenit Columbus, licet tota totius Ordinis diligentia adjutus; ut Launoyi contradictio (sicut optamus) penitus dissolvatur, et ex omnium animis aboleatur dubitatio de veritate istius historiae.

omnis circa
illam scrupuli
expers videa-
tur.

197 Hactenus Papebrochius, qui cum sese iis, quibus damnati doctoris historiam Columbus probare nisus est, fuisse tantisper, donec res ex professo examinaretur, contentum, scribat, pluraque adhuc ac antiquiora, quam a Columbo fuerint inventa, testimonia, quo Launoyi contradictio penitus dissolvatur, et ex omnium animis dubitatio de istius historiae veritate aboleatur, alleganda speret, sese omni circa hanc scrupulo expertem non fuisse, satis indicare videtur. Nec scio, an propense adeo, ac nihilominus facit, in opinionem eorum, qui horrendum doctoris redivivi, damnatum sese proclamantis, spectaculum veris historiis accensent, fuisset iturus, si quæ, cum hæc scriberet, ad summam huic fidem con-

cedendam antiquiora, quam adducta a Columbo, D
testimonia fortassis inveniendi putabat, ad nostrum usque tempus inventum non iri prævidisset, contraque, ut modo factum, detegendum sciisset, quinque primorum Cartusie Priorum Chronicon, seu Tractatum de narratione historiae inchoationis et promotionis Ordinis Cartusiensis, quem Columbus ac post eum Papebrochius anno circiter 1150, seu annis fere duntaxat quinquaginta post S. Brunonis mortem scriptum existimavit, certo ante sæculum tertium decimum, aliquot annis jam inchoatum, scriptum non esse, uti quæ num. 19 et seqq. in medium adduxi, sufficienter ostendunt. Verum quaecumque sit, quod de luctuosa doctoris damnati narratione Papebrochius tulit, iudicium, id nos, quo minus libere in hujus veritatem inquiramus, impedire non debet. A scriptoribus itaque, qui illam duobus sæculis proxime elapsis vel utcumque improbare, vel contra tutari sunt conati, ad scriptorum antiquiorum pro eadem testimonia progredior, adducamque non solum antiquiora, qualia Columbus, verum etiam quæ a sæculi quarti decimi ac sequentis scriptoribus data sunt, minus antiqua, E
idque tum quod infra usui subinde sint futura, tum maxime quod ita factum inveniam ab anonymo Annalium Cartusiensium libri quarti auctore, a quo ne hic deflectam, ratio potissimum num. 183 in fine data suadet.

§ XI. Scriptorum Cartusiensium sæculo XVI antiquiorum de doctoris Parisiensis, qui damnationem suam e feretro publice aperuerit, anastasi testimonia referuntur, et quid de adjunctis, huic post adjectis, censendum.

Non omnes, qui horrendum Doctoris Parisiensis, damnatum sese, e feretro vociferati, spectaculum in litteras misere, Ordinis Cartusiensis scriptores iisdem illud adjunctis vestitum ob oculos posuere, hincque nec inter eos, a quibus hodieque creditur, in modo, quo factum sit, satis convenit. Alii enim ex his publice illud in ecclesia aut saltem ingenti coram circumstante hominum multitudine, alii contra privatim in aula domus defuncti, solis hujus, e quibus Bruno, ejusque aliquot socii fuerint, amicis presentibus, evenisse volunt. Alii iterum una eademque die, unoque item ac eodem recitationis Officii tempore vociferationes infelicis doctoris tres diversas redisse affirmant; alii contra singulis vociferationibus singulos dies attribuunt. Et vero si memoratum spectaculum non publice coram ingenti populi multitudine, sed intra privatos domus defuncti parietes evenerit, nec tribus diebus diversis, sed una eademque doctoris infausti voces redierint, non erit sane, cur constans scriptorum omnium coævorum de memorabili adeo historia silentium magnopere sit mirandum, sicque, ob quam hæc difficillima creditu apparet, difficultas gravissima evanesceat. Verum cum scriptores longe plures, horrendum illud doctoris damnati spectaculum publice in ecclesia aut saltem coram ingenti hominum multitudine factum, scribant, quamnam
ii fidem

Prodigium,
quo doctor se
damnatum,
vociferatus
sit;
F

A *si fidem hac in re mereantur, seu an sat credibilis verosimilitudine videri queat eorum narratio, primo inquiram, postea eorum, qui rem intra privatos domus defuncti parietes evenisse, statuunt, opinionem discussurus. A scriptorum Cartusiensium antiquiorum, qui horrendum eventum coram ingenti hominum multitudine contigisse, memoria prodidere, testimoniis recensendis, servato, quo lata sunt, ordine chronico, duco initium, aliorum infra, qui Cartusiensis Ordinis non sunt, relaturus.*

publice factum esse, anonymus

199 *Etsi primorum quinque Cartusie Priorum Chronici seu Tractatus de narratione historie inchoationis et promotionis Ordinis Cartusiensis auctor tam antiquus, ac Columbius (adi num. 12 et tres seqq.) in sua de Cartusianorum initiis Dissertatione putarit, non sit, ceteris tamen omnibus, qui doctoris ad tempus redirei historiam litteris commendarunt, communi opinione, etsi id ob loco proxime cit. dicta infraque de Cartusiano Majoricensi dicenda omnino certum non sit, antiquior habetur. Ante reliqua itaque omnia suppeditatum ab eo, hucque spectans testimonium integrum, quod id hic subinde ante oculos haberi debeat, ex antiquiori Sancti Vita, Commentario huc, ut jam monui, ante duas alias minus antiquas subenda, huc transcribo. Sic habet: Anno Dominicæ incarnationis MLXXXII, vel circa illum, dum solemne studium floreret Parisiis præcipue in Philosophia et Theologia et Jure canonico, sicut generaliter consuevit, tale prodigium ibi dicitur accidisse. Quidam enim doctor præcipuus, et vita, ut videbatur, fama atque doctrina et scientia inter omnes doctores Parisienses excellenter honoratus et mirabiliter gratosus, gravi et ultima infirmitate præventus, non diu decumbens diem clausit extremum. Cumque tota die, qua defunctus est, more Parisiensi in aula, funere in feretro decumbente, frustis continue decantata divina Officia, in crastino mane, congregata ibidem universitate Parisiensi tam scholarium quam doctorum, ut tam honorabili viro solemnem et honorabilem præberent funeralis Officii sepulturam, cum reverendi viri feretrum, in quo funus jacebat, vellent elevare ad ecclesiam deferendum, subito, cunctis stupentibus, qui mortuus videbatur et erat, elevato capite, resedit in feretro, et, omnibus audientibus, alta et terribili voce clamabat: « Justo Dei judicio » accusatus sum, » et, hoc dicto, caput deposuit, et decubuit mortuus, sicut prius.*

B *200 Qua voce cuncti attoniti et terri deliberraverunt, ipso illo die nullo modo fore sepeliendum, sed usque in crastinum reservandum. Mane ergo sequenti, cum multitudo maxima convenisset, et dictum funus, sicut prius, vellent ad ecclesiam deportare, defunctus, sicut prius, elevato capite, dolorosa et terribili voce intonuit: « Justo Dei judicio judicatus sum. » Quam vocem multitudo, quæ aderat, clare intelligens et audiens stupuit plus quam prius, et alterutrum conquirentes, quid sibi vellent innuere tam insoliti et inexperti defuncti clamores, adhuc determinaverunt, ipsum ad aliud crastinum usque nullatenus tumulandum. Tertio vero die cum propter ista prodigia fere tota civitas convenisset, et funus, cunctis præparatis, vellent ad tumulum deportare, defunctus, sicut prius, jam tertio altissimo et mœstissimo clamore personuit: « Justo Dei judicio condemnatus sum. » Qua horribili sententia audita, quasi omnes immenso fuerunt timore et tremore percussi,*

Octobris Tomus III.

certi facti de condemnatione tanti viri, qui inter alios et super alios videbatur honestate vite, claritate famæ, dignitatis excellentia et multiplici scientia ac sapientia præfulgere. Ea tempestate erat ibi magister Bruno, natione Theutonicus, de civitate Colonia, non obscuris parentibus natus, ecclesie Remensis canonicus et ibidem scholarum magister in Theologia, qui superscriptis vocibus salubriter territis atque compunctus allocutus est quosdam socios ibi presentes infra scriptis vel similibus verbis: Eia carissimi, quid faciemus? Omnes simul etc. *Annalium Cartusiensium libri quarti auctor anonymus idem huc jam transcriptum testimonium, prout id in codice Thuaneo, voces nonnullas a vocibus, quibus hic exprimitur, diversas, rei tamen substantiam non immutantes, usurpante, existat, in opus suum intulit, cumque deinde dictum auctorem anonymum, e quo illud transcribit, magne apud omnes, ut Commentarii hujus initio etiam monui, subsecutos Ordinis Cartusiensis scriptores auctoritatis fuisse, observavit, nonnullos ex his etiam recenset.*

201 *Ac primum quidem eos inter locum Bosoni, Cartusie Priori, concedit his verbis: Inter hos, qui scilicet primorum quinque Cartusie Priorum Chronici, aut, si mavis, Cartusiani anonymi, qui id composuit, auctoritatem magni fecerunt, primus prodeat Boso Prior Cartusie, vir non vulgaris Sanctitatis, quam etiam Deus miraculis manifestavit. Hic, ut jam diximus, in Tractatu « de Origine et veritate perfectæ Religionis, » hactenus perperam Guilielmo de Hyporegia attributo, ut suo loco probabimus, integrum nostri anonymi Chronicon cum narratione ejusdem prodigii (anastaseos scilicet doctoris Parisiensis) retulit iisdem verbis, paucis tantum omissis vel mutatis, sed non essentialibus. Et ut ipse ostenderet, quantam fidem apud omnes illius auctor obtinere mereretur, primum hortatur suum lectorem, ut « Tractatum sequentem de narratione historie inchoationis » et promotionis Ordinis Cartusiensis non negligat ad adificationem scribere, vel legere, » vel audire. » Ita ille, Tractatum De Origine et veritate perfectæ religionis, quem, ut supra docui, Columbius noster Guilielmo de Elbura seu de Hyporegia adscribit, Bosoni apertissime attribuens. Hinc, cum ex argumentis, quibus Tractatus ille Bosoni attribuendus probaretur, aliquid forte pro tempore, quo quinque primorum Cartusie Priorum Chronicon scriptum sit, propius determinando colligendum sperarem, in hæc data ad Cartusianum Parisiensem, num. 28 supra laudatum, epistola inquisivi, huicque, cum ea de re ad Cartusiam litteris recurrisset, fuit responsum, argumenta quidem illa ignorari, sed nihil interesse, cum dictus Tractatus, utut Guilielmo de Hyporegia attribueretur, Bosoni etiam, utpote sub ejus auspiciis hic illum equidem elaborarit, quodammodo possit adscribi.*

202 *Ab hoc responso non multum abhudit Tractatus de S. Brunone, a Cartusianis hujatibus mecum communicati, auctor num. 22 hujus Operis sui sic scribens: Neque a Patrum (qui, quæ ad Ordinem suum Cartusiensem spectabant, non publicarant) tramite dellexisset Boso, nisi ad suum Institutum a quorundam alterius Ordinis religiosorum calumniis vindicandum hujus humilis ac sancti silentii leges tamdiu servatas violare coactus fuisset edito tractatu fusissimo, sive suo Marte, ut equidem volunt,*

AUCTORE
C. B.

E
uti etiam, qui
hunc deinde
sunt secuti,
seu Boso.

quinque primorum Cartusie Priorum Chronici auctor,

seu Guilielmo de Hyporegia, Cartusianus Majoricensis,

AUCTORE
C. B.

sive suo jussu, usus nempe calamo Guillelmi de Hyporegia, Cartusienis Itali, viri docti, quem tribus circiter ante suum obitum annis ad majorem Cartusiam evocaverat. Hunc Tractatum inscripsit « De origine et veritate perfectæ religionis ad defendendum Ordinem Cartusien- » sem. » Ita ille; verum quisquam demum Tractatus illius auctor sit, is eundem quinque primorum Cartusie Priorum Chronicon magni fecit, ac proin transcriptum ex hoc doctoris Parisiensis prodigium, utpote ad quod legendum aut scribendum lectorem etiam hortatus sit, calculo suo approbavit. Ad alios modo, qui id pariter fecerunt, sermonem convertito. Columbius in sua de Cartusianorum initiis Dissertatione num. 56 sic scribit: Cartusianus Majorevensis Tractatum brevissimum scripsit cum hoc titulo: « Quo- » modo Ordo Cartusienis sumpsit exordium. » In eo sequentia verbatim continentur. « Ventum » est ad hoc, ut defuncti corpus poni deberet » in sepulchro. Circumstantibus igitur clericis, » qui defunctus erat, clamavit dicens: Justo » Dei judicio accusatus sum, etc. Sequenti igitur die etc. iterum clamavit mortuus et ait, » Justo Dei judicio judicatus sum etc iterum » clamavit, Justo Dei judicio condemnatus » sum etc. Erat autem tunc temporis quidam » magister in Theologia, nomine Bruno, magna sanctitatis etc. »... Ipse Tractatus ab auctore suo dicitur scriptus Anno millesimo » ducentesimo nonagesimo octavo. »

Cartusie Majoris chronologus anonymus,

205 Quare cum, quanto ante annum 1515 temporis spatio primorum quinque Cartusie Priorum Chronicon concinnatum sit, definiat certo, ut supra docui, haud queat, hujus forsitan auctor ante jam laudatum Cartusianum Majorevensem seu ante annum 1298, quo hic ipsemet, sese scripsisse, declarat, scripti manu non admovent. Ut sit, hujus eundem testimonium binis aliis, que ex primorum quinque Cartusie Priorum Chronico, et Bosone, seu, si mavis, Guilielmo de Hyporegia jam adduci, idcirco postpono, quod horum eundem priori ex communi opinione sit recentius, itaque ab Annalium Cartusienium libri quarti auctore factum inveniam. Hic porro, ubi Cartusiani Majorevensis testimonium e Columbio breviter memoravit, ita subjungit: Alter quoque anonymus Cartusianus, qui vivebat sub Elizario Priore Cartusie circa annum 1560, et Chronicon ejusdem scripsit, sive potius præfatum (de quinque scilicet primis Cartusie Prioribus) Tractatum vel Chronicon de exordio Ordinis Cartusienis continuavit et ampliavit, eandem historiam iisdem verbis narravit, interjectis tamen aliquibus parenthesis mutatisque hisce verbis, nempe AULA et ECCLESIA. Nam ubi vetus auctor habet in AULA, ille recens posuit in ECCLESIA; et ubi apud Priorem fit mentio ECCLESIE, apud posteriorem legitur SEPULCHRUM. Unde patet scriptores plerosque circumstantias historiarum sapissime accommodare ad usum temporis, quo scribunt. Hunc vero auctorem vidisse citatum illud chronicon de exordio Ordinis Cartusienis; colligimus ex his verbis sub initium Præfationis: « Et licet primi quinque » Priores hic inferius descripti in pluribus chronicis reperiantur, tamen successores eorum » etc. » Cum dicit, « in pluribus Chronicis, » videtur etiam innuere, se habuisse Tractatum Bosonis, cui præfatum Chronicon inseritur, ut diximus. Ab hoc scriptore diversus non videtur, quem ante circiter 1590 scripsisse, Co-

lumbius in sua de Cartusianorum initiis Dissertatione num. 54 docet, Cartusie Priorum chronologus, aut, si res secus habeat, debet hic pro proxime hic illi adjuncto haberi inter scriptores Christianos, qui Parisiense doctoris redivi prodigium memorie prodidere.

204 Horum modo ex Cartusiano nostro anonymo seriem prosequor. Henricus Kalkar, doctor quondam Parisiensis, Prior Cartusiarum Coloniensis et Argentinensis, et per plures annos diversarum provinciarum visitator et commissarius, abdicatis omnibus officiis, cum se recepisset in solitudinem, inter plures, quos edidit, libros unum conscripsit « De ortu et progressu Ordinis » Cartusienis, » cujus multa exemplaria asservantur in bibliothecis Coloniensis et Divionensis Cartusiarum, ac civitatis Basileensis et alibi. In hoc tractatu hujus damnati miserum exitum concisioribus comprehendit verbis, ut sequitur: « Sed ecce in tenebrosis, ex perfidia maxime, » illis ecclesie quassationibus... Dei misericordia nova lux per fidem est exorta Parisiensibus, apud quos pro tunc concursus fuit studium omnium, quæ sub christianismo sunt, » nationum; de illo scilicet quadratiano mortuo, » qui, factis pro se una die funeralibus, secunda die sepeliendus ad justum se Dei judicium vocatum, tertia judicatum, quarta clamavit damnatum, prout hoc apud Cartusienes communiter reperitur scriptum. Hoc enim terribile factum et prodigiosam resurrectionem mortuorum, et futurum judicium audientibus tunc et videntibus, quorum post hoc de hoc in omnem terram exivit sonus eorum, fidelissime docuit expectandum; suo horrore timorem incutiens et terrorem, omni homini penitentiam agendam statumque et vitam emendandum. » Et post pauca « Vir enim venerabilis Bruno nomine, tunc præsens, animadvertens clamores illos Parisienses non illi damnato ad salutem fuisse, sed sibi et aliis coaudientibus datos pro mutatione status et vitæ etc. » Hæc Kalkar, qui cum obierit octogenario major, hæc historiam jam didicerat, aut discere potuerat ante annum mcccxl, neque ut recens ab otiosis hominibus inventam, cum dicat, eam se enarrasse, prout hoc apud Cartusienes communiter reperitur scriptum; id est, apud Cartusienes, sive in Cartusienium per Galliam, Germaniam, Hispaniam, Angliam et alias regiones domibus. Neque solum apud Cartusienes, sed et apud externos quosque, quandoquidem inferius ostendemus, hæc historiam jam ab aliquot auctoribus Anglis scriptam fuisse ante annum mcccxxx.

205 Hermannus Steenkenius sive a Petra, patria Scutdorpæus, Henrici Kalkaris coævus, professus Cartusie Diestensis circa annum mcccxc, et deinde domus Trevirensis, prout hæc ferebant tempora, per multos annos Vicarius monialium Brugenium, apud quas non sine sanctitatis opinione obiit anno mcdxxviii in tractatu super Oratione Dominica, quem Joannes de Westphalia typographus anno mcdlxxxiv prælo excudit, de tanto spectaculo dat testimonium in hæc verba: « Similiter fuit de illo mi- » sero magistro regente Parisiis in Theologia, » de quo legitur in Chronicis Cartusie: Qui » cum esset magnæ scientiæ, ac bonæ et sanctæ vitæ putaretur, obiit circa annum mxxxxii, » ad cujus exequias cum pene universitas » magistrorum et scholarum convenisset, et » sepeliri deberet, clara voce, cunctis audientibus » tibus

A » tibus, dixit : « Justo Dei judicio accusatus sum. » Sequenti die multo pluribus congregatis dixit : « Justo Dei judicio judicatus sum. » Quapropter reservatus usque ad alium diem, cum tota civitas convenisset, dixit coram omnibus : « Justo Dei judicio condemnatus sum. Ecce; qualiter ille falso et solum ap- » parenter lucens expulsus fuit de luce sua ad » veras tenebras. » Idem tractatus editus est Rotomagi anno MXX per Richardum Goupil; sed perperam auctor appellatur Arnoldus, quem ex chartis capitularibus Ordinis constat appellatum fuisse Hermannum.

Aymarus
Savelli,

206 Aymarus Savelli professor Majoris Cartusiae, cujus procuratorem egit per annos viginti et amplius, ab anno videlicet MCDXXXVIII ad mortem usque, quam obiit anno MCDLIX, toto hoc tempore plures libros, quos Recognitionum vocant, scripsit vel scribi curavit. Inter quos unus adhuc extat scriptus anno MCDLV, in quo hæc nostra historia isdem prorsus verbis, quibus habetur in veteri nostro auctore anonymo, exprimitur cum tali inscriptione ad frontem : « Quomodo Ordo Cartusienis habuit origi- » nem. » Statimque post enarratam historiam sequuntur litteræ foundationis Cartusiae anni MXXXIV. Unde putamus, natum errorem D. Polycarpi de la Riviere, inter auctores, qui hujusmodi prodigii meminere, easdem litteras recensentis, contra quem propterea, velut male in scribendo fidei hominem, Launois paulo acrius invelhi visus est.

Dionysius
Richelius,

207 Dionysius Richelius, vulgo dictus DOCTOR EXTATICUS, qui inter nos floruit ab anno circiter MCDXXXIII ad annum MCDLXXI, quo e vivis discessit, in tractatu, « De Præconio sive laude Car- » tusiensis Ordinis, » inter sua Opuscula sæpius edito de causa nostræ institutionis articulo primo hæc habet : « Agnitum plane atque fa- » mosum est miraculum illud resuscitati Parisiensi mortui, in Theologia magistri, facie tenus » virtuosius, grandique morum venustate forin- » secus decorati, qui altera obitus sui die ac » prima sui resurrectione erigens se in feretro » terribili protulit apparatus : Justo Dei judicio accusatus sum. Porro sequenti die terribilius ait : Justo Dei judicio judicatus sum. » Tertia autem die terribilissima voce deprompsit : Justo Dei judicio æternaliter sum damnatus. Cujus occasione prodigii Ordo cœpit » Cartusienis. Vir quippe altæ considerationis » magister Bruno etc. » Cum dicit Dionysius : AGNITUM PLANE, addensque ATQUE FAMOSUM, clarius sole indicat, nullum omnino fuisse dubium tunc temporis, quo vixit, nempe anno MCDXXXIII de dicto spectaculo, sed potius certissimum ac verissimum fuisse, cum illud ubique divulgatum esset; hæc enim vocabula AGNITUM PLANE et FAMOSUM significant. Quæ etiam congruunt his, quæ Henricus Kalkar, quem diximus supra jam claruisse anno MCCCXL, dixerat, nempe hoc communiter reperiri scriptum apud Cartusienenses.

Bernardus de
Egra

208 Bernardus de Egra, professor destructæ domus Lignicensis in Silesia, vir in divinis Scripturis studiosus et eruditus, ait Trithemius, Dialogum composuit anno MCDLXXXI « De laudibus et miraculis beatæ Mariæ Virginis, » impressum Lipsiæ anno MCDLXXXIII statim post mortem auctoris; in quo originem Ordinis Cartusienis enarrat fere, prout legitur in Chronico

Cartusiae, quod ab altero anonymo, sub Elizario florente, conscriptum diximus. Henricus Arnoldi de Alveldia, qui, per quinque annos notarii munere in Basileensi concilio perfunctus, nomen Ordini dedit in Cartusia ejusdem urbis circa ann. MCDXXXVI, vixitque cum omni laude usque ad annum MCDLXXXVII, postquam regimen ejusdem domus annis triginta et amplius cum utriusque status maximo profectu tenuisset. Hic inter cætera suæ pietatis et doctrinæ monumenta, de quibus Petreius, reliquit etiam Vitam Sancti Brunonis, quam quidem non vidimus, sed eam asservari in bibliotheca urbis Basileensis, et in ea fieri mentionem damnati hominis, testatur reverendus pater Mabilonius in suo Itinere Germanico his verbis.

AUCTORE
C. B.

209 « In Minori Basilea, quæ majori jun- » tur ponte Rheni sublicio, ante motus Helve- » ticos insignis Cartusia extabat, ex qua multi » codices in publicam illam, quam superius » descripsimus, bibliothecam transpositi sunt. » Duos tantum notare juvat, unum, qui Gui- » gonis statuta continet, alterum, qui Vitam » sancti Brunonis, incipientem his verbis : » Quod Sapiens, exhortationis gratia dicit. In » fine hæc leguntur : Frater Ludovicus Moser, » monachus professor hujus vallis B. Marga- » retæ Basileæ, Ordinis Cartusienis, hunc trans- » sumpsit ex chalcographo patris Henrici de » Alveldia, ejusdem domus quondam Prioris, » anno MCDLXXXVI, xviii die Aprilis, anno præ- » fati patris Henrici in Ordine Cartusienium l. » Hæc idcirco notare visum est, quod in eo li- » bello agatur de funere famoso illius doctoris » Parisiensis. » Hæc Mabilonius. Petrus Dorlandus, Henrici Arnoldi suppar, monachus integerrimæ vitæ, professor et olim vicarius Cartusiae Diestensis, in qua et piissime defunctus est anno MDCVII, inter multas, quas posteris reliquit, elucubraciones Chronicon Cartusiense, septem distinctum libris, scripsit; quem noster Petreius notis illustratum vulgavit anno MDCVIII. In eo hujus historiæ substantiam, mutato quidem stylo, retulit, sed nulla addita circumstantia, quæ differat ab iis, quæ reperiuntur in Chronico anonymi scribentis circa annum MCCCXL, de quo supra. Nec etiam facit mentionem lectionis quartæ Vigiliarum pro mortuis, ut incaute, vel, labente memoria, credidit Launois.

et Petrus
Dorlandus
memoria
produnt;

210 Atque hi Ordinis Cartusienis scriptores sunt sæculo sexto decimo antiquiores, a quibus prodigiosam doctoris Parisiensis anastasim memoriæ proditam invenio; hisce autem Dorlandus, ut sæculo sexto decimo jam currente vita functus, idcirco recte etiam annumeratur, quod sæculo anteriori præcipue floruerit, eaque, quæ de Brunone habet, litteris tunc verosimillime consignavit. Porro fuerunt etiam, qui prodigiosæ doctoris Parisiensis anastasis historiam adjunctis, quæ apud scriptores antiquiores jam recensitos non sunt, auæerunt, hosque deinde sacri Ordinis Cartusienis scriptores duo, Puteanus videlicet et Blumenvenna, qui sancti Patriarchæ sui Vitam sæculi sexti decimi initio ex instituto descripserunt, sunt secuti. An recte, ex dicendis patescet. Blumenvenna verba, quo ex hisce, facta cum anonymi antiquioris num. 199 et seq. jam datis collatione, quænam illa adjuncta sint, pateat, modo huc transcribo. Sic habent : Factum est, dum optimis his studiis vir venerabilis Bruno insudaret

F

AUCTORE
C. B.

insudaret temporibus S. Gregorii VII Romani Pontificis et Henrici IV imperatoris circa annum Salutis nostræ octogesimum secundum supra millesimum, cum in Parisiensi civitate solemne floreret studium, æque scholarium multitudine atque copiosa caterva doctorum solemniū abundans, ut tale in ea horrendum memorandumque seculis cunctis eveniret spectaculum. Quidam enim solennis doctor inter ceteros doctores præcipuus, scientia et moribus excellenter ornatus, ac præ ceteris honoratus, gravi quadem infirmitate præventus, lecto decumbens vitæ suæ diem clausit extremum. Cui cum solennes de more pararentur exequiæ, ad eum honorandum convenit magistrorum studentium et aliorum civium multitudo copiosa; quibus comitantibus et funus prosequentibus, defuncti corpus ad ecclesiam, in qua sepulturæ tradendum erat, delatum est, cumque ab invitatis ecclesiasticis, qui tum aderant, defunctorum solitum decantaretur Officium, ventumque esset ad eam Lectionem, quæ incipit, Responde mihi, surrexit, qui erat mortuus, et, elevato paululum capite, resedit in feretro, cunctisque videntibus et audientibus ac præ novitate rei stupentibus, alta et horrenda voce clamare cepit, Justo Dei iudicio accusatus sum.

Vita Sancti,
per Blomen-
vennam scri-
pta,

211 Quo dicto, iterum decubuit; hii vero qui hæc audierant et viderant, non modicum, nec immerito, terri, decreverunt, consulte quidem et provide, sepulturam ejus in crastinum differendam, rei exitum præstolari. Die itaque sequenti, cum tantum spectaculum jam fuisset in tota civitate vulgatum, ad dictam ecclesiam convenit maxima et quasi innumera-bilis utriusque sexus populi multitudo, ubi receptis et inde continuatis exequiis, dum ventum est ad præfatam Lectionis initium, idem defunctus, capite elevato, ut prius, clamare cepit ac dicere, Justo Dei iudicio iudicatus sum, et, his dictis, intra feretrum iterum se recepit. Verum crevit admiratio non parva inter astantes, rem terribilem, supra quam credi potest, stupentes. Quia tamen ex his nondum facti fuerant de ejus reprobatione certi, cum verba illa, Accusatus sum, et Iudicatus sum, possent etiam in bonam partem accipi, quasi ipse primo injuste fuisset ante tribunal Christi ab eo, qui perdere cuncta festinat, indebite accusatus, et inde justo Dei iudicio ab ejus calumniosa accusatione liberatus, cunctis placuit, et in sequentem tertium diem ejus sepulturam differri. Tertia itaque die factus est concursus nimis virorum et mulierum, ita ut pene tota civitas ad tam admirandum Dei iudicium præstolandum conflueret. Et, ecce, cum priori more exequiæ continuarentur et fierent, surrexit tertio idem defunctus et ingenti mugitu ac desperabili voce, cunctis mortalibus metuenda, dixit, Justo Dei iudicio condemnatus sum. Hoc dicto, caput reposuit sempiterno absorptus interitu. Quæ vox tam stupenda et horrenda et a seculo inaudita omnes, qui astabant, pene exanimis reddidit; qui tamen omnes eum, tamquam a Domino reprobatum, ejusque justo iudicio, ut ipsemet testatus est, condemnatum, omni Ecclesie suffragio, nec non et ecclesiastica sepultura indignum iudicantes, in sterquilino sepeliri fecerunt.

hæc compre-
hensis, aucta
deinde fuit;

212 Verum cum in Parisiensi et ceteris vicinis ecclesiis quarta Lectio in Agenda defuncto-

rum incipiat sic: Quantas habeo iniquitates et peccata etc., omisiss prioribus dictionibus, scilicet Responde mihi, fertur a nonnullis, quod illæ dictiones fuerint ex tunc a Lectione illa deletæ ob perpetuam et indelebilem pavendi iudicii memoriam. *Narrationem hanc Puteanus in edenda Sancti Vita num. 4, et binis seqq. etiam exhibet et quidem iisdem prorsus verbis; quod mirum non esse, ex iis, quæ de Sancti Vita, a Blomenvenna contexta, § 1, disserui, pronum est intelligere. Confer nunc hæc recitata Blomenvenna, ac proin ex dictis etiam Puteani, verba cum verbis, ex quinque primorum Cartusie Priorum Chronico num. 199 et seq. huc transcriptis, videbisque, in hoc doctoris Parisiensis historiam non iisdem, quibus apud Puteanum et Blomenvennam, adjunctis vestiri. Ac in primis quidem trinam doctoris anastasin vociferationemque Chronici dicti auctor in defuncti aula, Puteanus contra et Blomenvenna in ecclesia factam scribunt; verum isthæc duorum horum scriptorum a Chronico discrepantia, utpote apud antiquiores etiam (adi Cartusiani anonymi verba, num. 205 huc transcripta) scriptores occurrens, infraque adhuc memoranda nos hic morari non debet. Sed ad duas alias sequentes animum adverte. Trinam e feretro vociferationem tunc, cum ad Lectionem, cujus initium, Responde mihi, in recitando defunctorum Officio ventum fuisset, a doctore tantisper redire vivo fuisse emissam, huiusque etiam corpus in sterquilino fuisse humatum, Puteanus et Blomenvenna (adi hujus verba proxime recitata) tradunt; horum autem duorum adjunctorum, quæ horribilem doctoris Parisiensis historiam comitata sint, nullam plane primorum quinque Cartusie Priorum Chronicon (adi hujus verba num. 199 et seq. data) mentionem facit.*

215 Quare, cum eorumdem scriptores antiqui alii, sive Cartusiani jam adducti, sive aliud quodcumque Vitæ institutum professi, qui infra memorabuntur, pariter non meminerint, e doctoris Parisiensis historia, utut etiam admissa ut vera, esse illa expungenda, existimo. Verum unde tandem bina illa adjuncta, quæ apud antiquos ex dictis auspiciam reperiuntur, Blomenvenna, seu potius, ex quo hic illa deprompsit, Puteanus hausit? *Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor anonymus Operis sui num. 85 opportunè ad institutum præsens sic scribit: Bertholdus Remboldus typis Lutetie anno mdcviii tradidit Vitam S. Brunonis, quam illius in divi Pauli Epistolæ Commentariis præfixit. Hujus Vitæ auctor anonymus historiam damnati fuisse descripsit. Sed primus omnium vulgavit, hominem illum ad verba ista: « Responde mihi » voces suæ damnationis emisisse. Quod tamen non plane asserit, sed tantum dubitando addita hæc Parenthesi, « si qua narratis fides adhibenda sit. » Noster vero Sutor, qui eodem tempore vivebat, et paulo post suum de Cartusiana vita tractatum edidit eorumdem verborum meminuit quidem, « sed » inquit, « quemadmodum » scriptores nonnulli meminerunt, cæteris hoc » tacentibus. » Certe omnes, quotquot superius auctores prodidimus, id tacerunt. Qui vero fuerint, apud quos Sutor hujus adjuncti mentionem legerit, non habet. Inter eos tamen censemus fuisse præfatam Vitæ sancti Brunonis auctorem anonymum. Alterum itaque e binis supra dictis adjunctis primo memoratum invenitur a duobus sæculi sexti decimi scriptoribus, quorum*

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A quorum alter cum non asseverando, sed dubitando dumtaxat loquatur, satis indicat, auctores apud quos hoc adjunctum legisset, magna nec antiquitatis, nec auctoritatis fuisse; alter vero, cum auctores, apud quos illud invenisset, non nominet, facere non potest, ut hosce supra recensitis, qui ejusdem adjuncti non meminerunt, multo recentiores non fuisse putemus.

efficere, ut doctoris rediviui historia pro falsa sit habenda, non possunt.

214 Jam vero, cum id ita sit, manet, praefatum adjunctum apud scriptores antiquiores, qui ferale Doctoris Parisiensis spectaculum vel omnium primi, vel etiam proxime post hosce in litteras misere, non inveniri. Nec est, cur hic opponas Theodoricum, abbatem Trudonopolitanum, qui, quemadmodum nonnulli aiunt, in libro, De sacra temporum ratione inscripto, ita memorat: Ab hinc dierum nostrorum annis septem, Gregorio septimo primam Cathedralam occupante, cum essem Parisiis studiorum causa, rem vidi prodigiosam ac omni memoria dignam, nec solus miratus sum, Deum laudans. Mortuus est clericus, nomine Raimundus Milleban, tribus diebus alternis eadem Officii hora, qua dicebatur Lectio, quae sic incipit, « Responde mihi, » surrexit e feretro, et voce horribili clamavit: Justo Dei iudicio accusatus sum, secundo: Judicatus, tertio: Condemnatus; quo dicto, cessavit omnis clerus orare, et ab ecclesia protinus cadaver ejectum est, et asinina sepultura donatum; hoc enim tam luculentem pro prodigiosa doctoris Parisiensis anastasi testimonium, quod hanc, si Theodoricus, oculati, ut verba recitata innuunt, rei geste testis, vere esset, extra omnem controversiam poneret, verosimillime, ne dicam indubie, commentitium est, uti infra ostendam. Quod modo ad assertam a Puteano et Blumenvenna in fausti doctoris in sterquilino sepulturam pertinet, non dubito quidem, quin hanc illi ex auctoribus, aetatem suam praegressis, hausserint; verum hosce vel e primis, vel etiam e primis proxime secutis, qui Parisiense doctoris rediviui spectaculum litteris commendarint, fuisse, nulla omnino ratio suadet. Atque ita ex omnibus jam dictis liquet, e duobus hic jam memoratis prodigiose doctoris anastaseos adjunctis, utcumque habeantur pro falsis, explodi hanc velut commentum seu fabulam merito a Launoio non potuisse, cum ut historia quaelibet vera promittitur aut falsa, adjunctorum dumtaxat, quibus a primævis ac omnium antiquioribus, non autem etiam eorum, quibus a post secutis scriptoribus pro arbitrio fuit vestita, ratio sit habenda.

§ VII. Testimonia scriptorum, sæculo decimo sexto anteriorum, qui Cartusienis Ordinis non fuerunt, producuntur.

Inter auctores, qui Ordinis Cartusienis non fuere, atque ante sæculum sextum decimum Parisiensi doctoris rediviui prodigio testimonium præbuere, Cæsario Eisterbacensi, qui sæculo duodecimo senescente et sequentis initio floruit, primum locum concedit Annalium Cartusienium libri quarti auctor anonymus. Verum cum ea dumtaxat testimonia, quæ pro prodigiosa doctoris Parisiensis anastasi, secutoque hinc, ut ejus biographi atque scriptores antiquiores vel supra

jam laudati vel infra mox laudandi memoria produnt, Sancti nostri in eremum secessu extra omnem controversiam militant, in medium hic producere sit fixum, reperianturque, qui Cæsario de Parisiensi doctoris rediviui prodigio sermonem non esse velint, scriptoris hujus testimonium, de quo tamen quid censendum sit, separato § infra discutiam, hic modo non recensebo, uti nec supra memoratum, quod, etsi Theodorico, abbati Trudonopolitano, a nonnullis tribuatur, supposititium tamen, ut jam innui, commentitiumque verosimillime esse, infra dicenda aperient. Præterea hic etiam, quod ab Annalium Cartusienium libri iv auctore anonymo profertur, testimonium, a libri infra memorandi, qui De quatuor Paradisi fluminibus inscribitur, auctore suppeditatum. Etenim secundum hoc prodigiosa doctoris Parisiensis anastasi non in ecclesia aut publice coram innumera populi multitudine, sed privatim in defuncti ædibus coram paucis solisque hujus amicis evenit; hic autem ea dumtaxat, quæ horrendum illud prodigium publice factum perhibent, testimonia recenseri præsens institutum exigit. Eodem modo, quæ huc spectant, ex Annalium Cartusienium libro quarto hactenus non vulgato, sæpissimeque jam laudato descripta, una cum observationibus, quas iisdem libri illius auctor anonymus admiscuit.

216 Extat etiamnum, inquit hic, apud Montem-Dei crassum volumen, optima membrana conscriptum, continens Vitas Sanctorum, quod secum attulit ad Montem-Dei Joannes monachus abbatie sancti Arnulphi Metensis, qui circa annum mcccxxiv habitum Cartusiensem induit. Sic inscribitur codex: « Vita aurea super Legendas plurimorum Sanctorum cum quibusdam additionibus valde utilibus. » Et ad calcem litteris rubeis hæc de tempore scripti codicis leguntur: « Frater Joannes monachus sancti Arnulphi Metensis, filius Bertrandi dicti Trancon, cognominatus de Sancta Cruce, fecit fieri et scribi istum librum, et fuit finitus anno Domini mcccxxii in Vigilia sancti Vincentii levitæ et martyris. Finito libro, sit laus et gloria Christo. Amen. » In hoc igitur volumine historia damnati hominis sic describitur cum sequenti titulo, « Hic incipit, qualiter Ordo Cartusienis fuit institutus. Sicut patres nostri narraverunt nobis, fuit quidam magnus clericus, regens actu Parisiis in Theologia, magni nominis atque famæ non mediocris, qui ad ultimum vite suæ perductus est, cujus amissione, utpote tanti viri, tanti magistri, quum alii clerici universi præsentibus non modicum constrictati ad ejus exequias, prout moris est Parisiis, convenerunt; omnibusque, quæ ad exequias pertinebant, honorifice et rite paratis, ventum est ad hoc, ut defuncti corpus deberet poni in sepulchro, circumstantibusque clericis, qui defunctus erat, clamavit dicens: Justo Dei iudicio accusatus sum. »

217 « Quod audientes dicti magistri et clerici, et non immerito stupefacti, inito consilio, retulerunt corpus ad ecclesiam, in crastinum reservantes. Sequentique die exequiis iterum celebratis, cum vellent ponere corpus in tumulo, iterum clamavit mortuus et ait: Justo Dei iudicio accusatus sum. Tunc magis ac magis admirati dicti clerici, et conquirites inter se, quid agere deberent, dixerunt quidam, quod iudicium poterat sonare in bono et in malo: Unde fuit commune consilium.

AUCTORE
C. B.

etiam perhibent codex
Montis-Dei
Ms.

ejus verba